

Tidsobestämt frihetsberövande såsom reaktionsform mot lagöverträdare.

Av professor BRYNOLF HONKASALO, Helsingfors.

I Inledning.

Efter det den kriminologiska vetenskapen förmått påvisa, att de personliga egenskaper, som betinga individens sociala beteende, äro mycket olikartade, har den moderna kriminalpolitiken försökt beakta denna individuella olikhet i den omfattning, som det ansetts tillräckligt motiverat ur vetenskaplig synpunkt ävensom praktiskt möjligt. Inom kriminalpolitiken har det kravet framträtt allt allmännare, att de samhällliga reaktionsformerna måste anpassas så, att de harmoniera med lagöverträdarens särart, emedan deras individualpreventiva uppgift, en resocialisering eller ett oskadliggörande av lagöverträdare, blott under denna förutsättning kan lyckas. Då reaktionsåtgärdernas art och omfattning bestämmas bör uppmärksamhet allt mera fästas vid gärningsmannen i stället för vid gärningen jämte dess subjektiva moment, vilken enligt det klassiska uppfattningssättet var grundvalen för reaktionernas kvalitet och kvantitet. Visserligen anses det ej heller enligt den nya åskådningen tillåtet att vidtaga motåtgärder, innan den person, mot vilka de riktas, genom straffbar gärning framstått såsom asocial. Men efter det hans asocialitet på detta sätt framgått, får arten och utsträckningen av den tvångskur, som samhället bör underkasta honom, enligt detta åskådningssätt ej längre bestämmas enbart av den föröfvade asociala gärningen, utan härvid bör även observeras den omständigheten, huru effektivt det behandlingssätt bör vara, som det individualpreventiva syftmålet i ettvar fall kräver. I flere kulturländer har lagstiftaren erkänt detta på den kriminologiska vetenskapens resultat grundade krav och även i större eller mindre utsträckning varit beredd till åtgärder för dess förverkligande. Till den nya riktningens legislativa resultat hör det i flere länder ibruktagna frihetsberövande, som i fråga om tidslängden är obestämt på ett absolut eller relativt sätt. Försåvitt detta frihetsberövande förordnas av domstol, har det i allmänhet kallats obestämd dom, ehuru dess innehåll i andra hänseenden än i fråga om tidslängden av frihetsförlusten ej i allmänhet är angivet på ett obestämt sätt.

För det obestämda frihetsberövandet är karaktäristiskt, att förordnandet därom sker i två olika etapper. Domstolen avgör skuldfrågan och dömer till frihetsförlust. Frågan om hur länge denna förlust skall räcka avgöres av förvaltningsmyndighet i verkställighetsskedet, då man kan konstatera, huruvida och i vilken utsträckning frihetsförlusten inverkat på den person, som underkastats densamma. Förvaltningsmyndigheten har ibland givits befogenhet att under verkställighetens fortgång t. o. m. göra ändringar i frihetsförlustens innehåll. En

nästan undantagslös regel är, att förvaltningsmyndighetens prövningsrätt i fråga om tidslängden av frihetsförlusten ej är obegränsad, utan att den är inskränkt av ett maximum eller minimum eller av båda, som uppställts av domen eller i lag. Frihetsberövandet är sålunda endast *relativt* obestämt. *Absolut obestämt* vore det såvida varken maxi- eller minimitiden för detsamma vore fastslagen. I denna form finns det ej ens i Amerikas förenta stater, då frihetsberövandet även där är underkastat antingen i domen eller i lag fastställda begränsningar. Det obestämda frihetsberövandet kan förekomma även i form av en till en noggrant bestämd dom anknuten *efterförvaring*, som domstol förordnar om eller befullmäktigar förvaltningsmyndighet att förordna om. Det är fråga om efterförvaring, då lagöverträdaren vid sidan av ett ådömt straff skall vara internerad under en på förhand obestämd tid. Förvaringen framstår ej alltid såsom ett från straffet tidsmässigt särskilt frihetsberövande, utan den dömden kan omedelbart eller sedan han avtjänat en kortare eller längre tid av straffet överföras till förvaring, under och genom vilken även straffet blir sonat.

Det tidsobestämda frihetsberövandet kan motiveras därmed, att det för domaren vid tidpunkten för domens avkunnande ofta är nästan omöjligt att avgöra, huru lång tid det kräves för att en lagöverträdare skall förbättras eller, i det fall, att hopp om hans förbättring ej synes finnas, huru länge han bör hållas internerad, för att faran för återfall i brott skall elimineras på grund av åldern eller andra avgörande andliga eller fysiska förändringar. Vid denna tidpunkt kan man nämligen ännu ej bedöma, vilken inverkan straffet har på honom. Ej heller av den omständigheten, att eventuella tidigare straff visat sig vara ineffektiva, kan man draga tillnärmelsevis säkra slutsatser om effekten av verkställigheten av det straff som ådömes. Den personaltetsundersökning, som domaren kan verkställa, saknar sålunda, huru grundligt den än utfördes, ett viktigt moment, vilket kan göra hela prognosen oriktig. Å andra sidan kan man ej förneka det faktum, att man av den dömdes beteende under frihetsförlusten ej kan draga några säkra slutsatser beträffande hans uppförande i frihet. Otillförlitliga karaktärer äro benägna för simulering, en benägenhet som den omständigheten är ägnad att befrämja, att ett uppförande, som till det yttre anpassar sig efter straffanstaltens ordning, möjliggör ett tidigare frigivande. Det bör dock erkännas, att ett oklanderligt uppfyllande av vissa prestationer under tiden för frihetsförlusten kan vara en viss garanti för en inträffad sinnesförändring. Ett långvarigt uppfyllande av skyldigheter och ett oklanderligt uppförande, låt vara att det berott på yttre tvång, kan övergå till vana, vilken även i frihet kan verka som en hämning för ett asocialt uppträdande. Under tiden för frihetsförlusten kan dessutom inträffa omständigheter, såsom av ålderdom förorsakad svaghet, svår sjukdom, religiös väckelse, av vilka man kan draga någorlunda säkra slutsatser beträffande vederbörandes resocialisering eller åtminstone framtida ofarlighet. Det faktum torde alltså ej kunna bestridas, att under tiden för straffets sonande gjorda observationer

och erfarenheter giva ett betydande tilläggsmaterial för bedömning av frågan därom, huruvida en sinnesförändring i social riktning inträffat eller huruvida det åtminstone finns garantier för, att en person ej ånyo gör sig skyldig till asociala gärningar. Den tidsbestämda domen har den fördelen, att den möjliggör, att en för samhällets säkerhet farlig individ kvarhålls i straffanstalten en längre tid än vad som är möjligt då domen är tidsbestämd, försåvitt den för frihetsförlusten uppställda maximigränsen ej i alltför hög grad begränsar exekutorns prövningsrätt.

Det tidsbestämda frihetsberövandet har försvarats även ur den synpunkten, att det skulle inverka sporrande på den, som förlorat sin frihet. Då fången vet, att tidpunkten för hans frigivande inom gränserna för det uppställda maximum och minimum beror av hans uppförande och den flit han ådagalägger i arbetet, är detta ägnat att förmå honom att utmärka sig. Det är ägnat att hos honom skapa en själsligt positiv och aktiv inriktning i stället för det slöa och apatiska tillstånd, i vilket han utan ett dylikt mål lätt kan råka. Frihetsförlustens tidsbestämmdhet är en extra sporre bland de övriga på ett hederligt socialt liv inriktade motiv, som man vid verkställighetsförfarandet försöker inplantera i honom på ett bestående sätt och vilka man vill att skola ge hans liv en ny riktning. Denna på egoism byggande lockelse kan mycket effektivare inverka på en brottsling, som i allmänhet ej handlar på lång sikt, än försök att få honom övertygad därom, att ett förbrytarliv ej lönar sig, utan för honom kommer att leda till allt större elände och lidanden. Gentemot dessa positiva synpunkter kunna visserligen många negativa anföras. Den, som förlorat sin frihet på obestämd tid, förlorar lätt modet då han vet, att ett misslyckande i någon uppgift, en avvikelse i något avseende från ordningen eller någon annan dylik orsak till en avlägsen framtid kan uppskjuta den tidpunkt då han återfår friheten. Det kan för honom redan från början förefalla, att det med tiden är omöjligt för honom att iakttaga de normer och anvisningar, som givas honom beträffande arbetsprestationer och uppförande, och detta i desto högre grad, då han i verkställighetsförfarandet har mycket begränsade möjligheter att anföras något till sitt försvar. Ju flere gånger en för obestämd tid dömd har vikits i sina förhoppningar att vid en viss tidpunkt återfå sin frihet, desto mindre tror han på kommande möjligheter, varav följderna kan vara, att han kastar yxan i sjön och överger alla ansträngningar. Vid granskningen av dessa negativa omständigheter bör man ej glömma det faktum, att de till straff dömda till största delen äro andligt svaga, ofta psykiskt abnormala personer, på vilka trycket av en tidsbestämd frihetsförlust är större än på normala personer. Ovan anförda fördelar och olägenheter framträda desto mera, ju längre från varandra de tidsgränser äro, vilka bestämma den kortaste och längsta tiden för fångens vistelse i anstalten. Det är givetvis omöjligt att fullt exakt angiva det relativa värdet av de argument, som anförts för resp. emot den obestämda domen. De negativa synpunkternas betydelse kan min-

skas genom att man sätter det obestämda frihetsberövandet inom trängre gränser, men då förloras även en del av de fördelar, den större effekten av den sporre, som en inom vidare gränser fastställd tidsbestämmdhet medför.

Det har ofta ifrågasatts, huruvida verkställigheten av ett tidsobestämt straff icke ur individualpreventiv synpunkt är oläglig såtillvida, att den förbittrar den brottslige, som ej kan undgå att lägga märke till, att han kommer eller åtminstone kan komma att vara förlustig sin frihet en längre tid än den, vartill den straffrättsliga bedömningen av hans gärning skulle leda. En jämförelse mellan den påföljd, som han underkastats, och det straff, som han på grundvalen endast av sin gärning skulle blivit underkastad, kan han lätt anställa inom de rättsystem, i vilka vid sidan av tidsbestämda straff också användas tidsbestämda. Lättast är det att anställa jämförelse i det fall, då en i samma brott delaktig person dömts till ett tidsbestämt straff. Men vissa möjligheter till jämförelse finnas också, då en person, som gjort sig skyldig till något annat liknande eller grövre brott, dömts till ett noga bestämt straff. Brottslingen har svårt att förstå, att han skall vara underkastad en längre tids behandling än hans till ett bestämt frihetsstraff dömda medbrottsling eller någon annan, som gjort sig skyldig till en asocial gärning av åtminstone samma svårhetsgrad. Oftast torde det ej vara till stor hjälp, att man för en ung person förklarar, att samhället har tagit sig rätten att beröva honom friheten för en längre tid för hans egen skull, då samhället tror på hans sociala anpassningsförmåga och därför är berett till offer och ansträngningar, eller att man för farliga recidivister förklarar, att de måste hållas internerade med hänsyn till samhällets säkerhet. Förklaringarna kunde eventuellt få ett större värde under den förutsättningen, att verkställigheten av ett obestämt frihetsstraff verkligen kunde gestaltas så, att dess från det vanliga straffet avvikande karaktär klart skulle framträda. Men åtminstone i Finland har verkställigheten ej fått en sådan utformning. Framställningen rörande Sverige ger anledning till den uppfattningen, att det tidsobestämda frihetsstraffet ej heller där rönt tillräcklig förståelse, ehuru man där otvivelaktigt haft större möjligheter än hos oss till en behandling, som motsvarar individualpreventiva syftemål. Följden av denna bristande förståelse, för vilken de exekutiva myndigheterna fått giva vika, har varit, att det tidsobestämda frihetsberövandet i själva verket blivit rätt bestämt i fråga om tidslängden. Ett *conditio sine qua non* för användningen av den obestämda straffdomen är naturligtvis, att dess verkställighet blir olika lång allt efter vad det individualpreventiva syftemålet i ettvar fall kräver. En förutsättning härför är, att det skapas en psykologiskt skolad verkställighetspersonal.

Man torde icke kunna motsätta sig den obestämda domen med det argumentet, att den i fråga om sin generalpreventiva verkan vore svagare än den bestämda. Det har visserligen anförts, att om den uppfattningen sprider sig bland den stora allmänheten, att lagöverträdare

underkastas straffrättslig behandling till följd av sina asociala egenskaper och ej till följd av de gärningar de begått, en dylik uppfattning vore ägnad att urvattna ansvarskänslan, varav domens moralupprätthållande och moralskapande funktion bleve lidande. Mot argumentet torde man dock kunna framställa den berättigade anmärkningen, att anledningen till behandlingen också härvid skapas av det föröväde brottet, ehuru detta ej längre är den ensamt bestämmande faktorn för behandlingens art och omfattning, då huvudvikten vid bedömandet av påföljden överflyttats från gärningen till förövaren. Den stora allmänheten fäster utan tvivel större uppmärksamhet vid faktiska förhållanden än vid teoretiska begreppskonstruktioner. Den behandling, som gärningsmannen från samhällets sida underkastas, fattar den som ansvarighet för en begången gärning. Den fördömer fortsättningsvis den begångna gärningen och detta fördömande minskas knappast på grund därav, att även gärningsmannen själv betraktas såsom socialt mindervärdig. En förutsättning torde dock vara, att proportionen mellan gärningen och frihetsberövandet ej till den grad försvinner, att frihetsförlusten ej längre skulle kunna anses såsom av gärningen betingad ansvarighet, utan som ett av denna oberoende mot gärningsmannapersonligheten riktad åtgärd. Någon större fara för att den obestämda domen i högre grad skulle försvaga straffets moralupprätthållande verkan torde icke finnas så länge man vid sidan av tidsobestämda straff använder straff, som i fråga om tidslängden äro bestämda.

Vad sedan vidkommer frihetsberövandets avskräckande sida, är denna knappast mindre om frihetsförlusten är tidsobestämd, än om den är noggrant bestämd. Tvärtom torde det böra sägas, att det obestämda frihetsberövandet snarare ökar avskräckningseffekten av påföljden än minskar den, särskilt om maximitiden för frihetsförlusten satts tillräckligt högt. En låg minimitid är ägnad att verka i en motsatt riktning, särskilt om praxis, såsom i vissa länder skett, i allmänhet håller sig vid verkställighetstidsrymder i närheten av minimum. En dylik praxis är ägnad att minska den obestämda domens avskräckande verkan, särskilt som det för lagöverträdare även annars är utmärkande, att de hysa en viss optimism, en önskan om att klara sig från sin gärning med så ringa påföljder som möjligt. Såvida den skala inom vilken den obestämda domen bör fastställas, är låg, finns den faran för handen, att det i densamma inneliggande hotet lika litet som de inom dess gränser skeende konkreta verkställighetsåtgärderna ej i tillräcklig omfattning verkar generalpreventivt, åtminstone ej i fråga om gärningar, för vilka i strafflagen stadgats en större frihetsförlust. Det har även föreslagits, att man borde pröva, huruvida vid bestämmandet av gränserna för obestämd dom icke borde beaktas svårhetsgraden hos den gärning, som ger anledning till behandlingen. Om skalan för det obestämda frihetsberövandet görs beroende av den begångna gärningens svårhetsgrad, blir verkställigheten kanske mycket svårt att anordna i enlighet med individualpreventiva ändamålsenlighetsprinciper då de många svårigheter som man har att göra med i anordnan-

de av ändamålsenlig uppfostran ännu ökas av behandlingstidens olika längd.

Den uppfattningen, att förövaren av brott underkastas straffrättslig behandling på grund av egenskaper hos honom, kunde visa sig oläglig även ur individualpreventiv synpunkt, såvida den bleve allmänt utbredd i brottslingarnas tankevärld. Den kunde utgöra ett hinder för uppkomsten av skuld känsla och ånger, av vilka sinnesstämningar det framtida sociala uppträdandet i hög grad är betingat. Det är dock mindre troligt, att en person, som förövat ett brott och hos vilken en dylik sinnesförändring annars skulle inträffa, till följd av det berörda vetenskapliga betraktelsesättet skulle hindras häri. Det vetenskapliga tänkandet torde knappast någonsin komma att bli bestämmande för hans praktiska uppträdande; sällan torde det heller bestämma en i frihet levande människas göranden och låtanden. Människan slipper knappast någonsin ifrån den föreställningen, att hennes framtida gärningar kunna bestämmas av henne själv och att hon i fråga om sådant, som redan inträffat, hade kunnat handla på annat sätt än hon gjort.

Mot den obestämda straffdomen torde icke med skäl kunna anföras den anmärkningen, att den skulle stå i konflikt med principen om allas likställighet inför lagen, en princip som utgör en av hörnstenarna i den demokratiska samhällsordningen. På straffrättens område ansågs principen tidigare innebära, att samhällets reaktion mot en i gärning uppenbarad asocialitet skulle vara densamma oberoende av gärningsmannens börd, sociala ställning, religion eller politiska åskådning. Men principen kan ej anses ha blivit lederad därigenom, att bedömningen av asocialiteten får en mera vidsträckt ram, att bedömningen utsträcker till att beröra förutom det, som framkommit genom gärningen, även i högre eller lägre grad gärningsmannens person, i den mån som en dylik bedömning är erforderlig ur synpunkten av samhällets trygghet. Jämlikheten kräver blott, att samhället vid bedömningen av asocialiteten använder samma måttstock i alla fall av samma slag. Principen kan ej anses utgöra något hinder för, att måttstocken på grund av vissa biologiska omständigheter, såsom ålder eller kön, är olika, blott den användes i alla likartade fall. Den enda anmärkningen som kan anföras är, att den nya måttstocken erbjuder större möjligheter för olika subjektiva uppfattningar än en på gärningen grundad måttstock, i fråga om vilken misstag lättare kunna rättas och bedömningens objektivitet bättre garanteras. Ju mera man vid bestämmandet av de samhälleliga reaktionerna beaktar gärningsmannen i stället för gärningen, d.v.s. ju mera straffbarhetens förutsättningar subjektiveras, desto mindre blir den garanti för personlig frihet, som inom den västerländska kulturkretsen anges med satsen *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege poenali*.

De allvarligaste argumenten mot den obestämda domen kunna i själva verket framställas just ur rättssäkerhetens synpunkt. De straffrättsliga rekvisita, vilkas konkreta förefintlighet straffets fastställande förutsätter, kunna erbjuda en verklig trygghet för individen blott

så länge, som de utgöras av yttre gärningar. I den mån, som tyngdpunkten av de reaktionerna bestämmande förutsättningarna förskjutes från gärningen till gärningsmannen, till hans psykofysiska väsen, desto mindre garanti erbjuda de straffrättsliga rekvisita för individens frihet. Beskrivningar i lag av inre förutsättningar kunna genomföras blott med i den grad generella kännetecken och obestämda begrepp, att de lämna rum för de mest olika tolkningar. Även i det fall, att det ej skulle förekomma meningsolikhet om innehållet av ett använt begrepp, är det mycket sannolikt, att det bland psykiatrarna, vilka måste användas såsom hjälp vid konstaterande av själstillstånd, uppstå meningsskiljaktigheter såväl beträffande tillståndets art som grad. Avgörandena komma i hög grad att bli beroende av psykiatrarnas personliga åskådning. Man kan givetvis ej undgå att beakta psykologiska faktorer, såvida man vill förverkliga individualpreventionens krav. Straffrätten har också under de senaste decennierna i avsevärd grad psykologiserats. Det kan därför vara fråga blott därom, hur långt man kan gå i denna riktning på bekostnad av rättssäkerheten.

Rättssäkerheten blir också i ett annat hänseende lidande om den obestämda domen tages i bruk. Vid sidan av principen nulla poena sine lege har den omständigheten framstått som ett skydd för individen mot godtyckliga straffrättsliga åtgärder, att det är domstolen som fastslår inte blott de straffrättsliga påföljdernas art utan också deras *omfattning* i ett rättegångsförfarande, vid vilket den för brott misstänkta är ett fullvärdigt subjekt, som till sitt försvar får begagna sig av alla de medel det lagliga rättegångsförfarandet erbjuder. Det finns naturligtvis ej vid användning av obestämd dom något principiellt hinder för en sådan anordning, att domstolen skulle ges befogenhet att inte blott avgöra skuldfrågan och bestämma reaktionens art, utan att den i ett särskilt förfarande skulle få avgöra frågan om när frihetsförlusten skall upphöra. Men av praktiska skäl har man ej kunnat och kanske kan man ej heller införa ett dylikt system, utan man har nödgats och torde även fortsättningsvis vara nödgad att överlämna bestämmandet av tidslängden för verkställigheten, åtminstone inom rätt vida gränser, åt särskilda administrativa organ, fängelsenämnder, fängelsedirektörer eller något annat organ. Det har ofta sagts, att rättssäkerheten kan ökas genom att sammansättningen hos den nämnd, på hvilken det ankommer att avgöra saken, göres sådan, att sakkunskapen på området i den är företrädd på ett så mångsidigt sätt som möjligt och att opartiskheten vid frågornas behandling är garanterad i så hög grad som möjligt. Man bör likväl minnas, att nämndens medlemmar måste bilda sin åsikt på grundvalen av det material, som företes för nämnden i förfarandet rörande frigivning. Att fortgående följa med verkställighetens inverkan och att därom bilda sig en självständig uppfattning torde nämndens medlemmar ej ha stor möjlighet till, om också tillfälle skulle beredas dem därtill. Rättssäkerheten kunde ansevärt ökas, om avgörandet fattades vid ett förfarande, i vilket veder-

börande i så stor omfattning som möjligt förfogade över de fördelar det lagliga rättegångsförfarandet erbjuder i fråga om försvar, rätt att använda biträde, framlägga bevismaterial, rätt till ändringssökande och övriga procedurfrågor. I samma omfattning som de för ett lagligt rättegångsförfarande karaktäristiska fördelarna kunna medgivas den person, om vars frigivande det är fråga, upphör han att vara enbart objekt vid förfarandet. Att åvägabringa en sådan ställning för honom är åtminstone tillsvidare blott en förhoppning, varför man ej kan bestrida det faktum, att rättssäkerheten i hög grad blir lidande genom användningen av den obestämda domen.

Till detta kan naturligtvis sägas, att de berörda garantierna inte förtjänar upprätthållas för sin egen skull, utan endast på grund av den nytta, som de medföra, och tillfoga, att om rättssäkerheten i det moderna demokratiska samhället annars är tillräckligt garanterad, man kanske kunde avstå från garantier av nämnt slag. Men man kan på goda grunder fråga, huruvida individens frihet ens i det moderna samhället är tillräckligt tryggad utan dessa garantier. Också i demokratiska stater ha förekommit misstänkliga symptom på, att politiska maktfaktorer försöka blanda sig i avgöranden i brottmål. Här må blott nämnas de i Tyskland under Weimarrepublikens tid förekommande tendenserna, ehuru de ingalunda äro de enda i sitt slag. En inblandning är desto lättare, ju större del av straffrättsvården avskiljts från de oavhängiga domstolarnas kompetens och anförtrotts de administrativa organen. Det finns också grundade skäl att betvivla, att den psykologiska och psykiatriska expertis, på vilken avgörandena beträffande tidslängden för frihetsberövande måste grunda sig, garanterar en sådan objektivitet, att den skulle erbjuda en tillräcklig garanti för den, som underkastats en obestämd behandling. Så mycket än psykologin och psykiatrin de senaste tiderna utvecklats, erbjuder det praktiska livet talrika bevis på möjligheterna till de mest skiftande åsikter och avgöranden även från deras sida, som representera den högsta vetenskapliga nivån på dessa områden. Man bör akta sig för att i stället för de statliga dynastier, som förtryckt individens frihet, skapa en ny dynasti av psykologer och psykiatrar, en dynasti, som man i mycket liten omfattning kan kontrollera om ock vissa garantier i detta hänseende skulle skapas. Garantierna för individens frihet och rättssäkerheten ha i strider under århundraden köpts med så dyra offer, att samhället bör anse det som sin kanske viktigaste uppgift att bevara dem. Vid genomförandet av den individualpreventiva lagstiftningen och i diskussionen i ämnet har denna sida ej alltid, åtminstone inte överallt, i nödig grad uppmärksamats.

Här torde ej heller kunna förbigås ett faktum, som har sin grund i det mänskliga själslivet. Människan har i allmänhet den uppfattningen, att envar, såvida han inte är abnorm, har rätt till ett fritt liv i samhället och även besitter de härför erforderliga egenskaperna. Den offentliga opinionen har svårt att erkänna den tanken såsom riktig, att någon på grund av sin psykiska och fysiska konstitution borde berö-

vas sin frihet, såvida ej av honom begångna asociala gärningar i tillräcklig grad dokumenterar en fortgående frihetsförlust. Denna uppfattning kan ej helt ignoreras, såvida man önskar hålla straffrättsvärdet i något slags harmoni med den hos folket levande rättsövertygelsen.

Vi komma sålunda till det resultatet, att det tidsbestämda frihetsberövandet ej kan godkännas såsom en allmän straffrättslig reaktionsform, utan att dess användning bör inskränkas till särskilda, kvalificerade fall, i vilka till dess förmån tala så starka skäl, att man till följd därav i någon mån måste pruta på rättssäkerhetskravet. Det ena av dessa fall motiveras av *uppfostringssynpunkten*, som kraftigt talar för den obestämda domen då det är fråga om unga lagöverträdare. Vid resocialiseringen av personer, hörande till denna grupp, spelar uppfostran enligt vunna erfarenheter en viktig roll. Då det icke är möjligt att på förhand bestämma den tidsrymd, som erfordras för att göra en ung person samhällsduglig, är någotslags av pedagogiska synpunkter dikterad tidsobestämdhet inom av lagen uppställda gränser på sin plats. Den andra synpunkten, som motiverar en tidsobestämd frihetsförlust, är *samhällets skydd* mot farliga normala och abnorma brottslingar, ett syftemål som ej tillräckligt kan tillgodoses genom tidsbestämda straff. Inom dessa gränser har den tidsobestämda domen tagits i bruk i de nordiska länderna.

II Tidsbestämt frihetsberövande såsom reaktionsform mot unga lagöverträdare.

I alla nordiska länder har det tidsobestämda frihetsberövandet tagits i bruk med avseende å unga lagöverträdare. I Danmark, Sverige och Finland benämnes reaktionsformen ungdomsfängelse, i Norge arbetsskola.

a) Reaktionsformens tillämpningsområde.

Användningen av reaktionsformen har *två objektiva förutsättningar*. Den ena är, att vederbörande person hör till *en viss åldersklass*, den andra, att gärningen är av *en viss svårhetsgrad*.

Enligt de danska och finska lagarna skall påföljden tillämpas på personer, som förövat brott i åldern mellan 15 och 21 år, enligt den norska lagen på personer, som vid domens avkunnande fyllt 18 men ej 21 år, men om synnerliga skäl föreligga kan den tillämpas även på personer under 18 år. Enligt svensk rätt är det en förutsättning, att den som begått brott icke vid tidpunkten för gärningen fyllt 21 år, men att han då domen avkunnas fyllt 18 år. I den finska lagen ingår förutom ovannämnda åldersbegränsning ett stadgande om, att ingen som redan fyllt 23 år får förordnas till ungdomsfängelse.

Den svårhetsgrad hos gärningen, som berättigar tillämpningen av denna påföljd, har definierats på olika sätt i de olika ländernas lagar. Enligt den danska lagen bör personen för sin gärning, enligt den norska för sin gärning eller sina gärningar, vara förfallen till fängelse-

straff. Då fängelsestraff enligt dansk rätt kan ådömas för en tid av högst 16 år eller på livstid och enligt norsk rätt för 15 år eller på livstid, har någon gräns i dessa rättsordningar ej satts uppåt, utan endast nedåt såtillvida, att sagda påföljd ej kan användas med avseende å dem, som förfallit till arreststraff (hæfte, hefte) eller till bötesstraff. Den svenska lagen uppställer en gräns såväl nedåt som uppåt. Påföljden kan ådömas blott under förutsättning, att för det av den unga personen föröfvade brottet enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete, men den får ej ådömas, om minimistraffet för gärningen vore fyra års straffarbete eller mera. Enligt finsk rätt är reaktionsformens användning beroende av det konkreta straff, som domstolen ådömt. Om detta är frihetsstraff (fängelse eller tukthus) från sex månader till fyra år, kan fängelsenämnden, såvida förutsättningar äro för handen, förordna att straffet skall sonas i ungdomsfängelse.

Användningen av påföljden har också *subjektiva förutsättningar*. Den ena av dessa är *behovet av uppfostran*, den andra den omständigheten, huruvida *resultat kunna förväntas* av en uppfostrande behandling. Vid bedömningen av dessa subjektiva förutsättningar bör uppmärksamhet fästas, förutom vid brottets art, även vid den unga lagöverträdarens utveckling, karaktär, tidigare liv och levnadsomständigheter. Kriterierna äro i de skilda lagarna definierade på något olika sätt. Enligt det åskådningssätt, som i tiden ledde till att ungdomsfängelse togs i bruk, skulle påföljden vara en förmån, som borde reserveras för utvecklingsdugliga och -villiga unga lagöverträdare, som i Danmark brukat kallas „raske drenge“. Att verkligheten ej motsvarat förväntningarna, kommer i det följande att framgå vid utredningen av de erfarenheter, som vunnits av reaktionsformen.

I detta referat har det tidsbestämda frihetsberövandet berörts endast i den mån det utgör en *straffrättslig påföljd*. En ung lagöverträdare kan bliva underkastad en tidsbestämd frihetsförlust även genom till socialvården anknutna åtgärder.

b) *Frihetsförlustens tidslängd och frigivning.*

I fråga om huru länge den tidsbestämda frihetsförlusten högst kan räcka, skilja sig de danska, norska och svenska lagarna ej i mycket från varandra. I den danska lagen har såsom maximitid för påföljden bestämts 3 år, i den norska 2 år, men tiden kan av särskilda skäl förlängas till 3 år. Den av den svenska lagen uppställa maximitiden är visserligen betydligt längre, 4 år, men villkorlig frigivning bör ske senast efter 2 år, såvida ej synnerliga skäl tala mot frigivningen. Den svenska lagstiftaren har således utgått ifrån, att frihetsförlusten ej i regel skulle utsträckas över 2 år. Enligt finsk lag är maximitiden för ungdomsfängelsestraff relativ; den utgöres nämligen av tiden för det av domstolen ådömda frihetsstraffet, försåvitt detta är frihetsstraff från 6 månader till 4 år, förlängd, för till tukthus dömd lagöverträdarens vidkommande med 2 och till fängelsestraff dömd lagöverträdarens

med 1 år. Då frihetsstraffen till den övervägande största delen äro korta fängelsestraff, utgör tiden för ungdomsfängelsestraffet i allmänhet 1½—3 år. I undantagsfall kan den vara betydligt längre; det absoluta maximum utgör 6 år.

I fråga om minimitiden äro de danska och svenska lagarna helt identiska. Frigivning, som enligt den danska lagen alltid är villkorlig, men enligt den svenska även kan vara ovillkorlig, kan tidigast ske ett år efter det lagöverträdaren intagits i anstalten. I Norge kan frigivning, som regelmässigt är villkorlig, ske tidigast då 1½ år förflutit från intagandet i anstalten. Tidigare kan frigivning ske, ifall elevens „helbredstillstand, familieförhold eller andre vektige grunder tilsier det“ og denna på exceptionella grunder skeende frigivning kan också vara slutlig. Enligt finsk lag kan ungdomsfängelsefånge försättas i villkorlig frihet tidigast, då han sonat en tredjedel av sitt ungdomsfängelsestraff, minst dock ett år. Även ovillkorlig frigivning kan under nämnda villkor ske, då tiden för det av domstolen ådömda straffet tilländalupit.

Om den villkorliga frihetens tidslängd finnas i de olika ländernas lagar skiljaktiga bestämmelser, liksom även om de förlängningar, som enligt vissa lagar bli följden av förlust av den villkorliga friheten.

Enligt den norska lagen kan fånge, som i arbetsskola uppfört sig illa, genom åtgärd av vederbörande myndighet, överföras till fängelse, i vilket han kan hållas så länge, som han hade kunnat hållas i arbetsskolan. Även en återföring till arbetsskolan kan ske om särskilda skäl därtill föreligga.

c) Myndighet, som förordnar om frihetsberövande och om dettas upphörande.

Efter det den norska lagen om arbetsskolor ändrats genom en lag av den 29 juni 1951 ankommer ådömandet av ungdomsfängelse (resp. arbetsskola) i alla andra nordiska länder förutom Finland på domstol. I Finland avgöres frågan därom, huruvida av domstol ådömt frihetsstraff skall sonas i vanlig straffinrättning eller i ungdomsfängelse av ett administrativt organ, en fängelsenämnd, som i lagen kallas fängelsedomstolen.

Angående frihetsförlustens upphörande besluter i Danmark och i Sverige en fängelsenämnd, i vilken så stor yrkessakkunskap som möjligt är representerad. I Norge avgöres frågan om villkorlig frigivning av anstaltens direktör, sedan denne hört funktionärsrådet. I de undantagsfall, då en förlängning av anstaltstiden eller slutlig eller villkorlig frigivning före den bestämda tiden anses motiverad, ankommer avgörandet på av konungen bestämd myndighet. I Finland fattas beslutet om ungdomsfängelsefånges villkorliga frigivning av justitieministeriet på basen av förslag eller utlåtande av straffanstaltens direktion. Om slutlig frigivning före den bestämda tiden besluter fängelsenämnden.

I Danmark och Sverige drar fängelsetnämnden försorg om övervakningen under tiden för den villkorliga friheten och den avgör även frågan om förlust av villkorlig frihet. I Norge ankommer övervakningen på arbetsskolans direktör, men avgörandet därav, huruvida den, som försatts i villkorlig frihet, skall återsändas till arbetsskolan, ankommer på av konungen bestämd myndighet.

d) *Den inre ordningen i ungdomsanstalterna.*

Öppen eller slutet anstaltsvård. Vid planläggningen av ungdomsanstalterna har den ledande tanken otvivelaktigt varit, att verkställigheten i dem skulle ske utan yttre tvång och i så fria former som möjligt. Men denna tanke har ej kunnat genomföras i samma utsträckning i alla nordiska länder. Enligt de uppgifter som man erhållit från Danmark, torde Søbysøgaards ungdomsfängelse närmast böra hänföras till de öppna anstalterna; dessutom har där, på grund av de fördelaktiga erfarenheter som vunnits, inrättats en helt fri avdelning, i vilken internernas frihet är ännu mindre begränsad. De svåra elementen förvaras i Nyborgs statsfängelse, i en helt slutet anstalt, som också fungerar såsom mottagningsanstalt.

Norges arbetsskola, som först nyligen påbörjat sin verksamhet, har som målsättning en fri, öppen behandlingsform. Omkring anstalten finnas ej stängsel och fönstren äro ej försedda med galler. Eleverna äro tillsammans såväl under arbetet som på fritiden. Avsikten är, att övervakningen skall inskränkas till det minsta möjliga. Behandlingen är helt byggd på förtroende. Arbetsskolan är belägen på Søndre Bergs jordlägenhet, 4—5 kilometer från Tønsberg.

De i Sverige vunna erfarenheterna ha lett till, att användningen av den öppna anstaltsformen måst inskränkas. Slutna anstalter äro Uppsala och Ystads ungdomsanstalter samt den såsom mottagningsanstalt fungerande anstalten i Nyköping. Öppna äro Skennäs ungdomsanstalt och vissa små ungdomskolonier. Den 1 januari 1950 förvarades i de öppna anstalterna 81 ungdomsfängelsefångar, i de slutna 110, av vilka likväl 23 voro i mottagningsanstalten och 9 på sjukavdelningen. Tendensen i Sverige förefaller att vara, att de slutna anstalterna i nödig omfattning böra användas, men att förhållandena i dem gestaltas så, att de för reaktionsformen uppställda målen så väl som möjligt kunde uppnås i dem. För närvarande planlægges en slutet anstalt för särskilt svårskött klientel.

I Finland sonas ungdomsfängelsestraff i Kervo ungdomsfängelse och i Riihimäki centralfängelses ungdomsavdelning, vilka vardera äro slutna anstalter. En halvöppen anstalt är Järvenpää ungdomskoloni, i vilken uteslutande kvinnliga ungdomsfängelsefångar förvaras.

Gruppering eller fullständig enhetlighet? Det praktiska behovet har lett till en klassificering, då det varit omöjligt att hålla alla till ungdomsfängelse dömda tillsammans. I Søbysøgaardens anstalt har klassificering skett blott såtillvida, att vid sidan av den allmänna avdel-

ningen inrättats en särskild friavdelning. De svåra elementen ha avskiljts och placerats i Nyborgs statsfängelse.

Norges arbetsskola bygger på tanken, att en full gemensamhet bland eleverna bör bibehållas såväl i arbetet som under friheten. Verkstäligheten sker i olika etapper. Efter att ha varit någon tid i mottagningsanstalten kommer eleven till den allmänna avdelningen. Då eleven är tillräckligt kvalificerad kan han, då frigivningstiden närmar sig, överföras till den friare avdelningen, som är belägen på något avstånd från den allmänna avdelningen.

I Sverige har praxis lett till vissa klassificeringar. Normalfallen skötas i Skennäs. De, som blivit något efter i utvecklingen, placeras i Mässhult, psykopaterna i Ystad och i Uppsala åter de personer, som, utan att höra till ovannämnda grupper av undermåliga ha visat sig olämpliga för öppen vård. Tendensen i Sverige förefaller att vara den, att grupperingen skall fortsättas och utvecklas, då gynnsamma resultat av anstaltsvården blott därigenom kunna förväntas.

I Finland sker klassificeringen på någorlunda samma sätt som i fråga om övriga fångar. Det finnes en läroklass, en provoklass och en förtroendeklass och dessutom en disciplinklass för dem som uppfört sig illa. Befordran till högre klass beror på uppförandet och på om fången varit den i lag fastställda minimitiden i lägre klass.

Uppfostran och utbildning. Av ifrågavarande anstaltsinterner försöker man uppfostra andligt och kroppsligt starka individer. Den fysiska konditionen försöker man främja genom idrott och de mest mångskiftande lekar och övningar. Den psykiska dugligheten åter strävar man att höja genom undervisning i skolämnen, emedan skolgången för internerna i regeln har blivit avbruten. Man har också försökt anordna olika slag av fortsättningsundervisning i olika ämnen och ge internerna möjlighet till frivillig klubbverksamhet. I detta sammanhang kan ej redogöras för de olika former, i vilka man i olika länder och anstalter vill befrämja den fysiska konditionen samt öka kunskapsmängden och den sociala anpassningen. Däremot bör några ord sägas om arbetsterapi, särskilt om yrkesutbildningen.

Då de unga lagöverträdarna till största delen icke kommit i åtnjutande av yrkesutbildning, har i alla nordiska länder särskilt stor uppmärksamhet ägnats deras yrkesundervisning. Så mycket som i detta avseende redan än gjorts, har man alltjämt hört klagomål därom, att internerna i anstalten anvisas sådana arbetsområden, i huvudsak till lantbruket hörande, för vilka de ej ha någon böjelse och vilka de sålunda ej efter frigivningen från anstalten giva sig in på. Yrkesutbildningen har i dylika fall gått förlorad, försåvitt man ej såsom en positiv omständighet vill anse den vana vid arbete, som därvid förvärvats. I alla länder ha därför ansträngningar gjorts i den riktningen, att ungdomsanstalterna skulle kunna bereda ett flertal olika möjligheter för yrkesval och därigenom för allt flere unga personer bliva en grundval för valet av levnadsbana.

I detta sammanhang kan man ej underlåta att omnämna de synnerligen goda resultat, som i Finland uppnåtts i den yrkesskola på metallområdet, som inrättats i anslutning till Riihimäki centralfängelses ungdomsavdelning. Skolan inrättades år 1948 på initiativ av bergsrådet *Peter Forström*, som själv hade suttit i fängelset av politiska skäl. Han uppgjorde planen för skolan och donerade de erforderliga medlen. Undervisningen där har uppdelats i tre serier om fyra månader var, så att nya elever kunna intagas tre gånger om året. Under den första perioden meddelas endast teoretisk undervisning i yrkesräkning, yrkeslära, yrkesritning samt i fysik och bokföring. Under den andra perioden förfärdiga eleverna i den mekaniska verkstaden olika föremål, varförutom dem ges teoretisk undervisning i modersmålet, medborgarkunskap, hälsolära och kemi. Under den tredje perioden utföres vanligt produktivt arbete i arbetsverkstäderna, varvid eleven kan specialisera sig till metallsvavare och -fräsare, filare, smed, plåtslagare, gjutare och bilreparatör. Eleven kan utföra versktadsarbete ända tills han frigges. Såvida han frigges före kursens slut, får han stanna kvar i fängelset ända tills kursens slut om han så önskar. Efter att ha slutfört kursen och frigivits från fängelset kan eleven fortsätta studierna såsom praktikant i någon industriinrättning, som med honom sluter läroavtal, och i sinom tid utföra läroprov. Det intyg, som eleven får då han slutar skolan, har samma värde som intyg från övriga under statens kontroll stående verkstadsskolor.

e) *Av ungdomsfängelse (arbetsskola) vunna erfarenheter.*

Lagstiftningen i de nordiska länderna angående unga lagöverträdare har varit underkastad en oavbruten utveckling. Något annat lika dynamiskt legislativt område kan knappast påvisas. Utvecklingen har ännu dock ej nått sin slutpunkt; man är ingalunda ännu i alla avseenden på det klara därmed, huru behandlingen av unga lagöverträdare borde gestaltas för att medföra resultat. Så är fallet också i fråga om nu ifrågavarande reaktionsform. Man bör försöka draga erforderlig lärdom av de erfarenheter som vunnits.

I vilken omfattning användes ifrågavarande reaktionsform? I Danmarks ungdomsfängelser ha under åren 1933—1950 varit placerade inalles 1261 personer. Ungdomsfängelse har under de senaste tiderna börjat användas i större utsträckning än under de första verksamhetstiderna. Placeringarnas antal var under den första tioårsperioden 56,4 per år, men under de följande nio åren i medeltal 77,4. Angående proportionen mellan dessa placeringar och antalet till vanliga straffanstalter dömda ha vi inga uppgifter.

I Sverige har antalet till ungdomsfängelse dömda, vilket var störst under krigsåren 1942—1945, därefter sjunkit, men förefaller att alltså jämt vara större än före kriget. Den 1 januari 1939 var placeringarnas antal 109, under nämnda krigsår vid samma tidpunkt i medeltal 272,5, åren 1946—1950 i medeltal 200,8. Placeringarnas proportion till anta-

let till vanliga straffanstalter dömda belyses av den från Sverige erhållna uppgiften, att år 1950 i ungdomsanstalter intogos 153 personer, av vilka 4 kvinnor, och i vanliga straffanstalter 147 manliga och 4 kvinnliga personer i åldern från 18 till 21 år.

Användningen av ungdomsfängelse i Finland och dess förhållande till användningen av vanliga straffanstalter framgå av följande siffror. År 1950 förordnades 143 personer att sona sitt straff i ungdomsfängelse och i vanliga fängelser samma antal. År 1949 voro motsvarande tal 196 och 225, år 1948 336 och 358, år 1947 380 och 371 samt år 1943 422 och 289.

De unga lagöverträdarnas ålder då de komma till ungdomsfängelse.

Då enligt de danska och finska lagarna sådana personer kunna dömas till ungdomsfängelse, vilka begått brott i åldern mellan 15 och 21 år, är det intressant att undersöka, huru många personer under 18 år som förpassats till ungdomsfängelse. Från Danmark ha erhållits uppgifter för de 234 unga lagöverträdare, vilka den 1 april 1950 voro i ungdomsfängelse. Bland dem fanns ingen 15-åring, 2 % var 16-åringar och 5 % 17-åringar.

Från Finland finnas uppgifter beträffande de unga lagöverträdare, vilka den 1 januari 1952 funnos i ungdomsfängelse. Av dem voro 24 under 18 år och deras andel av alla ungdomsfängelsefångar var 18,32 %.

Ungdomsfängelsestraffets längd. Ungdomsfängelsestraffets längd har för de första gången dömdas vidkommande, som åren 1933—1947 varit placerade i dessa anstalter, i medeltal i Danmark varit 1 år 319 dagar. Under de senaste åren har tidslängden varit kortare: för årgången 1946 1 år 189 dagar och för årgången 1947 1 år 191 dagar.

De från Sverige erhållna uppgifterna utvisa, att ungdomsfängelsestraffet, ehuru det i fråga om tidslängden är legalt obestämt, dock i praxis blivit rätt noggrannt bestämt. Tiden för behandlingen har i regeln inskränkt sig till ett år. På grund av särskilt gott uppförande har frigivning i undantagsfall kunnat ske något tidigare, i vissa fall åter något senare, om fången gjort sig skyldig till rymning och i samband därmed förövat brott eller blott till rymning. Också placeringsmöjligheterna ha spelat roll vid bestämmandet av tidpunkten för frigivningen.

Enligt uppgifter från Finlands ungdomsfängelser ha verkställighetstiderna under åren 1943—1948 gestaltat sig på följande sätt. Siffrorna gälla under sagda tid i villkorlig frihet försatta 2104 ungdomsfångar. 56,08 % var i anstalten från 1 år till 1 år 2 månader, inalles 95,63 % 2 år eller mindre. Endast 4,37 % nödgades sitta inne över 2 år. Siffrorna avvika ej i högre grad från dem, som angiva praxis i Danmark, ehuru lagbestämmelserna avsevärt avvika från motsvarande gällande danska stadganden.

Klientelels art. Ungdomsanstalternas klientel har ej varit av det slag, som man ursprungligen trodde att det skulle bliva, utan största delen av det utgöres av ärftligt belastad och miljöskadad ungdom. En viss bild av ungdomsfängelsefångarnas sammansättning giva de i Danmark och Sverige uppgjorda statistikerna liksom även det sammandrag, som för Finlands vidkommande utarbetats av fängelseföreningens verksamhetsledare Lampi och som gäller de 1000 unga lagöverträdare, vilkas fall åren 1947—1948 behandlats i fängelsedomstolen.

Vad intelligensen beträffar förefalla ungdomsfängelsefångarna att ej nämnvärt avvika från normala personer. Enligt den danska statistiken skulle de svagt begåvade ha varit 22 %, av vilka blott 2 % dåligt begåvade i högre grad. Enligt den finska statistiken skulle en sådan intelligenssvaghet, som kan observeras, ha funnits blott hos 8,7 % av de undersökta unga lagöverträdarna. Enligt från Sverige erhållna uppgifter ha beträffande intelligensen ej observerats några nämnvärda avvikelser hos de till ungdomsfängelsestraff dömda. Psykopater eller personer med psykopatiska drag har funnits till ett betydligt större antal: enligt den danske statistiken av de förstnämnda 9 % och de sistnämnda 20 %, enligt i Sverige uppgjord statistik hade det funnits 33,33 % irirtabla och 75 % sådana, hos vilka förekomma rubbningar i känslolivet; dessa grupper torde närmast få hänföras till psykopaterna eller med dem besläktade fall. Över hälften av internerna har visat grava tecken på asocialt levnadssätt, oftast alkoholmissbruk. Enligt den finska statistiken är psykopaternas och personernas med psykopatiska drag andel 55,8; sådana, som företedde både svag intelligens och psykopatiska drag funnos 27,2 %. Skiljaktigheterna i talen torde ej enbart bero på materielels olikhet i ifrågavarande avseende, utan är väl åtminstone delvis betingad därav, att psykiatrarna i de olika länderna ha använt olika måttstock.

Även miljöskadornas andel framgår av statistiken. Majoriteten av de unga lagöverträdarna utgöres antingen av utomäktenskapliga barn eller av barn från hem, i vilka söndring förekommit mellan föräldrarna: enligt den danska statistiken 51 %, enligt den svenska över hälften, enligt den finska 60 %. I den danska statistiken ha de menliga miljöfaktorernas andel särskilt uträknats med följande resultat: bristande övervakning 49 %, fattigdom 21 %, trångboddhet 12 %, sjuklighet 10 %, bristande psykisk balans 12 %, dryckenskap 29 %, lösdriveri 8 % och brottslighet 38 % av de granskade fallen. Endast 16 % av ungdomarna hade enligt denna statistik växt upp utan påverkan av dylika störingar. I Sverige har i 33,33 % av fallen förekommit alkoholmissbruk och fattigdom i hemmiljön och i ungefär 50 % av fallen har konstaterats bristande tillsyn.

Majoriteten av dem som kommit i ungdomsfängelse har redan tidigare blivit underkastad straffrättsliga eller barnskyddsåtgärder. Enligt den danska statistiken har detta icke varit fallet för endast 12 %. Enligt den svenska statistiken hade 50 % fått villkorlig dom, 40 % varning av barnskyddsnämnden och i 33,33 % av fallen hade åtals-

eftergift förekommit; många ha varit underkastade flere dylika åtgärder. De i Finland vunna erfarenheterna tala i stor utsträckning samma språk, ehuru exakta siffror hos oss ej finnas att tillgå.

Återfall. Detaljerade uppgifter därom, i vilken grad unga lagöverträdare, vilka avtjänat straff i ungdomsfängelse, gjort sig skyldiga till återfall i brott, ha vi till förfogande blott från Danmark. Statistiken därifrån berör de årgångar, som åren 1933—1942 kommit till ungdomsfängelse. Blott i fråga om de sex första årgångarna har granskningen av återfall kunnat utföras för en tid av tio år, för de övriga årgångarnas vidkommande för blott fem år. I statistiken ha särskilts de, som förövat sitt brott inom 5 år, och de, som gjort det inom 10 år. Likaså har en klassificering skett enligt den skiljelinjen, huruvida det för det nya brottet ådömda straffet varit fängelse i 5 månader eller därutöver eller blott fängelsestraff utan hänsyn till tiden. Under tioårsperioden var andelen för de förstnämnda 48 % och för de sistnämnda 56 %; under femårsperioden 40 % och 47 %.

Det är uppenbart, att procenten återfallsförbrytare också i Sverige och Finland är hög. I den berättelse för år 1943, som ungdomsfängelsenämnden i Sverige inlämnat till chefen för justitiedepartementet finns i en tabell risksiffror för de första tre åren efter utskrivningen, som visa att inom denna tid 43,2 % återfalla i ett andra brott. För Finlands del kan blott meddelas, huru många av de åren 1943—1948 i villkorlig frihet försatta 2104 unga lagöverträdarna på grund av ett nytt brott förlorat sin villkorliga frihet. Dylika funnos inalles 609. Då tiden för den villkorliga friheten ännu ej vid utgången av år 1948 hade utlöpt för en stor del av de villkorligt frigivna, måste recidivisternas antal anses vara stort.

Slutomdöme. Slutomdömet för ettvarit lands vidkommande förefaller att vara, att ifrågavarande reaktionsform, som visserligen ytterligare behöver utvecklas, bör begagnas, om ock erfarenheterna i en del länder varit mera uppmuntrande än i andra. Det förefaller som om man i Danmark skulle ha fått den mest positiva uppfattningen om reaktionsformen. I Sverige har man under den senaste tiden kunnat konstatera många negativa fenomen, rymningar och upplopp, men man hoppas kunna övervinna dem genom nya anordningar och bättre utbildning av personal. Finlands ungdomsfängelsestraff vidlades av stora bristfälligheter. Man kan med skäl tveka därom, huruvida det haft en gynnsam individualpreventiv inverkan. I Finland är en reform av reaktionsformen kanske mera av behovet påkallad än i de övriga nordiska länderna.

f) *Reflexioner de lege ferenda.*

Ifrågavarande reaktionsform har i de nordiska länderna varit underkastad en fortgående utveckling. Vid reformsträvandena har man sökt tillgodogöra sig de erfarenheter, som erhållits i praktiken både i det egna landet och annorstädes. Diskussionen därom, huru den borde

utföras, är fortfarande livlig och det ena förslaget efter det andra ser dagens ljus.

Frihetsberövandets tidslängd. Det förefaller att finnas meningsskiljaktigheter därom, huru länge frihetsberövandet maximalt finge räckta. Om man endast håller det ändamål för ögonen, vilket har motiverat reaktionsformen, borde såsom ofta uttalats, behandlingen vara placerad inom så rymliga tidsgränser, att ändamålet, nämligen den unga personens anpassande i samhället, kunde genomföras med uppfostrande metoder, försåvitt det överhuvud kan genomföras. Då i praktiken förekomma mycket svårartade fall, har det någon gång uttalats tvivelsmål därom, huruvida en behandling inom de gällande tidsbestämmelsernas gränser ger tillräckliga möjligheter att uppnå ändamålet. De vunna erfarenheterna förefalla dock ej att tala för en förlängning av behandlingstiden. Behandlingen har ej ens kunnat utsträckas till den av lagen uppställda maximitiden, trots att det ofta varit uppenbart, att ändamålet icke uppnåtts. Det viktigaste skälet härtill har varit den omständigheten, att det har varit svårt att vänja de till ungdomsfängelse dömda unga lagöverträdarna vid tanken på, att de borde vara underkastade frihetsförlust en längre tid än vad deras gärning enligt de invanda straffutmätningssmetoderna skulle leda till. Såvida mellan gärningen och frihetsförlusten saknas en sådan proportion, som på grund av lagstiftningen och lagskipningen fått rotfäste i den allmänna uppfattningen, anse de sig lida oförrätt. Det är lätt att göra jämförelser mellan den påföljd, som den unga lagöverträdaren underkastats, och den påföljd, som gärningen såsom sådan skulle ha medfört, då man vid sidan av tidsbestämda frihetsstraff också har i bruk tidsbestämda straff. Det missnöje som denna omständighet medför är ägnad att omintetgöra de ansträngningar som vid behandlingen göras för att det individualpreventiva målet skall uppnås. Man har varit tvungen att ge efter för detta betraktelsesätt i alla nordiska länder, mest kanske dock i Sverige, där ungdomsfängelsestraffet i praktiken förvandlats till ett rätt tidsbestämt frihetsberövande.

En ändring i den allmänna opinionen och även i de unga lagöverträdarnas inställning till ungdomsfängelsestraffet kunde kanske åstadkommas, om detta straff verkligen kunde gestaltas till en sådan till sin karaktär uppfostrande behandling, som klart skulle skilja sig från det vanliga frihetsstraffet. Intill dess en sådan förändring i behandlingen och med dess tillhjälp i den allmänna opinionen inträffat, borde ungdomsfängelsestraffet bibehållas inom de gränser, som nu äro i bruk. Maximitiden finge icke gärna vara över tre år. I de fall, då generalprevention skulle göra en strängare påföljd motiverad, borde man ty sig till vanliga frihetsstraff.

Den tanken har uttalats (Strahl), att såsom minimi- och maximi-gränser för reaktionsformen skulle användas det för brottet stadgade frihetsstraffets minimi- och maximitider, under vilken förutsättning en viss proportion mellan gärningen och påföljden bättre kunde iakttagas. Ett förverkligande av denna tanke skulle dock göra det allt svå-

rare att utarbeta ett individuellt program för ungdomsfängelsefångarna. Ett förverkligande av förslaget skulle otvivelaktigt medföra nya stora svårigheter för ett ändamålsenligt genomförande av behandlingen.

Behandlingens smidighet, som är erforderlig för att det individualpreventiva målet skall kunna nås, beror dock ej enbart därpå, att den för behandlingen uppställda maximitiden är tillräcklig, utan även och framför allt därpå, att de inom dess gränser givna möjligheterna användas och får användas. I det föregående har redan nämnts, att tiden för behandlingen i praxis visat tecken på att bli bestämd och närma sig minimum. Det rörelseområde, som erfordras för att det pedagogiska målet skall nås, kan begränsas också därigenom, att skalans minimum sättes högt. Så har skett i Norge, där man såsom minimum har bestämt ett och ett halvt år, d. v. s. trefjärdedelar av den tid, som arbetsskolan längst får räkna, om undantagsfall fränses. Då minimum satts så högt påminner arbetsskolan mycket om ett tidsbestämt frihetsberövande, som kan förkortas genom villkorlig frigivning. Från norskt håll har man försvarat dessa trånga gränser för behandlingen därmed, att en större obestämdhet i fråga om tidpunkten för frigivningen kunde utgöra en för stor psykisk belastning för arbetsskolans elever. Denna synpunkt är utan tvivel en mycket beaktansvärd omständighet, då man bedömer det tidsbestämda frihetsberövandets fördelar och olägenheter också såsom allmän reaktionsform och ej bara i fråga om tillämpningen på unga lagöverträdare. Jämförelsen sker otvivelaktigt mellan sådana storheter, som ej kan vägas på våg och vilkas värde och betydelse det knappast någonsin kommer att bli full samstämmighet om. Men i diskussionen hittills har man i allmänhet varit benägen att tro, att fördelarna av obestämdheten, då det är fråga om unga lagöverträdare, trots allt väga tyngre än olägenheterna. Erfarenheterna av ungdomsfängelsestraffet härröra sig från en så kort tid, att man ej på grundvalen av dem torde kunna draga säkra slutsatser i den ena eller andra riktningen. Tidsobestämdheten borde i tillräcklig omfattning prövas, då flere skäl dock tala för dess användning.

På vilka åldersklasser skall reaktionsformen tillämpas? Tidigare har det redan varit tal om skiljaktigheterna i fråga om åldersgränsen i de olika ländernas gällande bestämmelser. Det råder osäkerhet om, huruvida det vore på sin plats att tillämpa reaktionsformen på personer under aderton år. Simonsen har uttalat den åsikten, att man ej borde förordna någon till ungdomsfängelsestraff så tidigt, att den unga lagöverträdaren skulle bli frigiven från ungdomsfängelset innan den psykiska mognadsprocessen avslutats. Det bör medges, att den psykiskt mogna har lättare att reda sig med livets svårigheter och frestelser än den omogna, som inte uppnått själslig balans och som tyngs av många komplex. Men samma psykiska svårigheter har den på samma utvecklingsstadium varande unga lagöverträdaren ofta framför sig också då, när han underkastats andra straffrättsliga eller till socialvården hörande åtgärder. Det är givetvis på sin plats, att mot unga lagöverträ-

dare, som först nyligen uppnått den ålder, från vilket det straffrättsliga ansvaret börjar, användas i främsta rummet i barnskyddslagen anvisade åtgärder. Men det vore enligt min åsikt dock erforderligt, att ungdomsfängelset (arbetskolan) skulle finnas som ett slags ultima ratio också mot dem, såvida domstolen anser straffrättsliga åtgärder nödvändiga och andra reaktionsformer i detta fall ej befinnas lämpliga.

Exklusiv användning eller alternativ med vanliga frihetsstraff? Borde ungdomsfängelsestraffet användas i alla de fall, då frihetsberövande anses erforderligt. En sådan riktning har tidigare i Sverige på många håll framträtt. För egen del kunna vi ej omfatta denna tankegång och detta av två olika skäl. Det är oskäligt, att en ung lagöverträdare i varje fall, om han gjort sig förtjänt av ett låt vara hur ringa frihetsstraff, skulle underkastas ungdomsfängelsestraff. Bland de brott, som de unga lagöverträdarna göra sig skyldiga till, finnas dessutom många sådana, som ej kunna anses något bevis för, att vederbörande person vore i behov av uppfostran i ungdomsanstalt. Aulie har uppräknat en stor mängd dylika gärningar, såsom framförande av motorfordon i alkoholpåverkat tillstånd, politiska brott, skatteförsvinnning, utillåtna valutatransaktioner, smuggling, aktivt och passivt mutande, illojal konkurrens, ärekränkningar, de flesta mot den kroppsliga integriteten riktade brott o. s. v. Av bägge dessa skäl borde vid sidan av tidsbestämt frihetsberövande även användas tidsbestämt. Men det tidsbestämda frihetsberövandet borde reformeras därhän, att det så väl som möjligt kunde fylla samma individualpreventiva uppgift, som är karaktäristisk för ungdomsfängelsestraffet. En utveckling i denna riktning har också kunnat förmärkas i den senaste tidens nordiska lagstiftning.

Det processuella förfarandet. Vid anordnandet av förfarandet bör man beakta två olika synpunkter, vilkas sammanjämkande ej alltid är en lätt uppgift, nämligen å ena sidan individualpreventionens, å andra sidan rättssäkerhetens krav. För att den förstnämnda synpunkten skall bli beaktad, måste det eller de organ, som förordna om påföljden, ha en tillräcklig psykologisk och psykiatrisk sakkunskap. Den senare synpunkten åter kräver, att bestämmanderätten i så stor utsträckning som möjligt koncentreras till domstolarna, vid vilkas handläggning individen har de bästa garantierna för objektivitet och opartiskhet. På det att båda de nämnda synpunkterna i tillräcklig mån skola kunna bli beaktade, har det föreslagits att domstolsbehandlingen skulle uppdelas i två skilda förfaranden. I det första skulle blott skuldfrågan avgöras, i det andra skulle beslut fattas om den påföljd, som skall drabbas den åtalade. I det första skedet skulle psykologisk och psykiatrisk sakkunskap erfordras blott i den utsträckning som avgörandet av skuldfrågan förutsätter; en grundligare utredning av den åtalades psykofysiska väsen och av den miljö, i vilken han uppväxt skulle erfordras först i det andra skedet, vid vilket den behandlingsform, som vederbörande borde underkastas, skulle utfinnas. Denna utredning

skulle i huvudsak fås av ett särskilt organ, i vilket så mångsidig sakkunskap som möjligt vore företrädd, då den åtalade i tillräcklig omfattning observerats och undersökts och erforderliga uppgifter om miljön erhållits. Då den åtalade redan i det första förfarandet skulle ha förklarats skyldig, skulle det inte medföra nämnvärda olägenheter, att det andra, påföljden bestämmande skedet, skulle framskjutas till en senare tidpunkt, ifall förordnandet om påföljden uppskjutes till ett särskild förfarande blott i de fall, då en längre tids frihetsförlust skulle komma i fråga. Medan förordnandet om påföljden inväntas kunde den åtalade redan underkastas provisorisk behandling.

Förslaget förtjänar att bli grundligt granskat. Detsamma gäller frågan därom, huru noggrannt domstolen borde bestämma innehållet av den frihetsförlust, som den unga lagöverträdaren skall underkastas, och i vilken omfattning detta innehåll borde bestämmas av det administrativa organ, som besluter om verkställigheten. Härvidlag bör beaktas, att ju större befogenheter att bestämma om åtgärden, som det administrativa organet får, desto mera rubbas rättssäkerhetens förutsättningar, vilka garantier för organets objektivitet som än ställas. En kompromisslösning i ifrågavarande hänseende får enligt vår åsikt ej i alltför hög grad ske på bekostnad av rättssäkerheten. Särskild uppmärksamhet borde ägnas åt, att sakkunskapen hos det organ, som besluter om verkställigheten, vore så stor som möjligt och dess opartiskhet så bra som möjligt garanterad. Vid det administrativa förfarande, vari beslut fattas om en ung lagöverträdarens frivgivning, borde han i så stor omfattning som möjligt få använda sig av de förmåner och rättigheter, som svaranden har i ett lagligt rättegångsförfarande. Till prövning borde också upptagas, huruvida och i vilken utsträckning rätt till ändringssökande borde beredas honom.

Differentiering och klassificering. Angående den omständigheten, att verkställigheten av påföljden borde vara så individuell som möjligt för att uppfylla sin resocialiseringsuppgift, torde nuförtiden råda enighet. För att komma till en sådan behandling är en så långt som möjligt gående differentiering av klientelet erforderlig. En på differentieringen grundad individuell behandling förutsätter ej oundgängligen en uppdelning i olika grupper, utan man kan tänka sig, att den utan gruppering kunde genomföras i tecknet av gemensamhet. Norges arbetsskola förefaller att bygga på denna tanke. I Sverige förefaller man däremot att komma till det resultatet, att en rätt långt gående gruppering av klientelet är erforderlig. I ungdomsanstaltsutredningens betänkande (SOU 1950:47) anföres: „I första hand gäller det att — antingen vid avdelningen inom en och samma anstalt eller vid en rad av mindre anstalter — gruppera eleverna efter de behandlingsresurser, som finnas att tillgå med hänsyn till behoven av yrkesutbildning, medicinsk vård, säkerhetskrav etc.“ Det är i främsta rummet säkerhetsynpunkten som lett till grupperingen, men också praktisk nytta kan utan tvivel emotses därav, att sådana personer, som erfordra i huvudsak samma behandling, vistas tillsammans. Men å andra sidan kan

man fråga sig, huruvida det inte för dessa själsligt spröda, i synnerhet för dem, som lida av karaktärsfel, är olägligt att leva tillsammans med andra likadana personer i en psykiskt helt osund atmosfär. Vore det ej lyckligare, att man skulle försöka göra en sådan person samhällsduglig i en omgivning, som ej vore ägnad att hos honom uppväcka en ännu större mindervärdighetskänsla och ännu mera märka honom i det fria samhällets ögon. För den, som ej är närmare bevandrad i frågan, förefaller det som om det norska systemet borde givas företräde, naturligtvis med den reservation, som säkerhetssynpunkten nödvändigtvis förutsätter.

III Tidsobestämt frihetsberövande såsom reaktionsform mot normala farliga återfallsförbrytare.

I Danmark användes ifrågavarande reaktion i två former, en lindrigare och en strängare. Av förstnämnda slag är *arbejdshus*, av sistnämnda *sikkerhedsforvaring*. I Norge, där reaktionen, liksom även i Sverige och Finland, är av endast ett slag, användes därom benämningen *forvaring*. I Sverige är dess namn *internering*, i Finland *tvångs-*inrättning**. I Norge och Finland användes reaktionsformen vid sidan av ådömt straff, i de övriga nordiska länderna i stället för straff.

a) Reaktionsformens tillämpningsområde.

Nu ifrågavarande obestämda frihetsberövande är avsett att vara ett medel, med vars tillhjälp samhället bättre än genom straff som utmätts inom ramen av de i lag upptagna straffskalorna, skulle kunna erhålla skydd mot farliga återfallsförbrytare, som till sitt sinnessillstånd ansetts vara normala. Dess användning förutsätter, att en prognos för den åtalades framtida uppträdande göres, en prognos, för vilken delvis lagen delvis domstolens prövning in casu lägger grunden. I lagen ha angivits de *objektiva förutsättningar*, vilka böra ha konstaterats för att reaktionsformen får användas på villkor, att domstolen med stöd av den *personundersökning* den verkställt kommer til det resultatet, att det finnes motiverade skäl att antaga, att brottslingen kommer att göra sig skyldig till ett nytt brott. Det torde ej här kunna komma ifråga att redogöra för de objektiva förutsättningarna, vilka i de olika nordiska länderna i rätt många avseenden skilja sig från varandra. Genom uppställandet av de objektiva förutsättningarna har man strävat till, att ingen skulle komma att underkastas ifrågavarande tidsobestämda frihetsberövande utan att hans farlighet genom yttre asociala gärningar, bristande inverkan av avtjänade straff o. a. dylika omständigheter tillräckligt motiverats.

b) Tidslängden för frihetsberövandet och frigtvningen.

Maximitiden för Danmarks arbetshus är 5 år, minimitiden 1 år; för säkerhetsförvaringen 20 resp. 4 år. Maximitiden för sistnämnda frihetsberövande kan på grundval av landsrättens beslut överskridas.

Enligt norsk lag är minimitiden för förvaring lika med tiden för det ådömda straffet. Någon maximitid har ej fastställts i lag, utan den bestämmas av domstolen enligt prövning; maximitiden får överskridas med domstolens samtycke. Även enligt finsk lag är minimitiden för tvångsinrättning beroende av det ådömda frihetsstraffet. Den utgör tiden för det ådömda straffet ökad med tre år; någon maximitid har ej fastställts. I Sverige bestämmer domstolen minimitiden för internering inom de i lagen angivna gränserna, 5—15 år. Sveriges lag överensstämmer med den finska såtillvida, att någon övre gräns ej fastställts i lagen och ej heller fastställs av domstolen in casu.

Från det danska arbetshuset kan frigivning ske villkorligt eller ovillkorligt; tiden för den villkorliga friheten är 1 år. Frigivning från säkerhetsförvaring är alltid villkorlig; prövotiden bestämmas in casu, likväl till minst två år. Frigivningen från förvaring är i Norge likaså alltid villkorlig; vid frigivningen kan för den frigivne uppställas vissa villkor. Enligt svensk lag kan den internerade frigivas villkorligt eller ovillkorligt. Den, som frigivits villkorligt, skall under minst 3 års tid stå under övervakning. Efter nämnda tid kan övervakningen upphöra, såvida den frigivne ej under denna tid dömts till straffarbete eller fängelse. Har prövotiden varat 5 år utan att dom av nämnt slag fällts, bör övervakningen i varje händelse upphöra. Frigivningen är villkorlig också från den finska tvångsanstalten. Har den villkorliga friheten ej återkallats inom 5 år, bör den dömda anses ha blivit ovillkorligt fri från påföljden.

Enligt norsk lag kan förvaring under verkställighetens gång utbytas mot „sikringsmidler“, såvida den åtalade under verkställigheten visar sig vara abnorm. Enligt svensk lag kan den internerade efter det minimitiden tilländalupit oberoende av sin farlighet frigivas för att han skall kunna intas för vård på sinnessjukhus.

c) *Myndighet, som besluter om reaktionsformen.*

I alla övriga nordiska länder förutom Finland ankommer förordnandet av reaktionsformen på domstol. Enligt dansk lag ankommer det även på domstol att avgöra, huruvida säkerhetsförvaring kan fortsättas utöver 20 års tid. Enligt norsk lag är det öven beroende av domstols samtycke, huruvida den för förvaringen i domen fastställda maximitiden kan överskridas.

Enligt finsk lag ankommer det vid ådömande av frihetsstraff på domstolen endast att auktoritativt konstatera, huruvida de objektiva och subjektiva förutsättningarna för förordnande till tvångsanstalt äro för handen. Det utfärdar alltså endast ett berättigande för påföljdens användning. Förordnande om placering i tvångsanstalt utfärdas av fängelsenämnden sedan denna på grundvalen av den påbörjade verkställigheten kommit till det resultatet, att det ådömda straffet ej förbättrar återfallsförbrytaren.

Inom av lag och domstol för påföljden uppställda gränser fattas beslutet om den internerades frigivning av ett administrativt organ,

fängelnsnämnd, justitiedepartement, interneringsnämnd, fängelsedomstol. I svensk lag har uttryckligen stadgats, att innan påföljden ådömes, sagda organs yttrande alltid bör inhämtas.

d) *Verkställigheten.*

Då ifrågavarande tidsbestämda frihetsberövande ej ansetts vara straff utan en trygghetsåtgärd, har man i en del länder mera i andra mindre försökt gestalta verkställigheten av detsamma annorlunda än verkställigheten av vanliga frihetsstraff. Under de senare tiderna har den uppfattningen blivit allt allmännare, att de recidivister, som underkastats påföljden, ej skola behandlas såsom ett oförbätterligt element, på vilket behandlingen, huru den än utformas, ej har någon inverkan. Denna uppfattning har tagit sitt uttryck i det allt oftare hörda kravet, att med avseende å dem skola användas metoder, som äro ägnade att stöda deras egna eventuella förbättringssträvanden. Vid verkställigheten av reaktionsformen har man inom ramen för de praktiska möjligheterna och den erforderliga säkerheten tagit i bruk bl. a. öppna anstalter.

Danmarks arbetshus, som är beläget i Sønder Omme by på Jylland, är indelat i en sluten, en halvöppen och en öppen avdelning, av vilket sistnämnda slag även den i Tarm belägna lantlägenheten är. De internerade hållas delvis i verkstadsarbete, delvis i lantbruk. Målsättningen är att vana vid ordning och arbete åvägabringas; någon psykoterapeutisk behandling förekommer icke. De till säkerhetsförvaring förordnade äro placerade i Horsens fängelse, alltså i en sluten anstalt, i vilken behandlingen annars är likadan som i arbetshusets slutna avdelning, förutom att tillstånd att avlägsna sig för visst ändamål ej kan erhållas, vilken möjlighet finnes i arbetshuset.

I Sverige finnes en modern anstalt, gemensam för internerade normala och till förvaring förordnade abnorma personer, nämligen Hall, vari finnas såväl en öppen som en sluten avdelning. Internerade ha förvarats även i Norrköpings, Kalmars och Karlstads cellfängelser, vilka för ändamålet moderniserats. Även några kolonier äro i bruk. Behandlingen är i stort sett densamma som för de till vanligt frihetsstraff dömda. Läkarevård står ej till buds i större omfattning än vid verkställigheten av nämnda straff.

I Finland användes en avdelning av Kakola tukthus, som är en sluten anstalt, såsom tvångsanstalt. Behandlingen är densamma som på tukthusets övriga avdelningar med små undantag, genom vilka man velat understryka reaktionsformens skiljaktighet från det vanliga frihetsstraffet.

e) *Av reaktionsformen vunna erfarenheter.*

Omfattningen av dess användning. I de nordiska länder, i vilka man tagit i bruk ett särskilt tidsbestämt frihetsberövande för abnorma lagöverträdare, har man kunnat observera, att utvecklingen går i den riktningen, att nämnda reaktionsform alltmer tagits i bruk i stället för

den nu ifrågavarande. Härtill har otvivelaktigt inverkat en fördjupning av personundersökningen, med vars tillhjälp man hos majoriteten av klientelet blottat från det normala avvikande drag. I Sverige har utvecklingen i denna riktning påskyndats av den omständigheten, att i 5 kap. 6 § SL, sådant lagrummet lyder i lagen 22.6.1945, för en persons abnormitet ej uppställts andra krav än att denne „till sin sinnesbeskaffenhet avviker från det normala“. Den berörda utvecklingen har lett därhän, att ifrågavarande reaktionsform såväl i Sverige som Norge förlorat nästan all praktisk betydelse. En dylik utveckling har ej kunnat komma i fråga i Finland, där någon särskild anstalt för abnorma hittills ej funnits.

I Danmark har under tiden 1.1.1933—1.1.1951 till arbetshus dömts 1753 personer och till säkerhetsförvaring 136 personer. I Norge hade under tjuugoårsperioden 1929—1949 351 personer dömts till förvaring. I Sverige hade internering intill utgången av år 1950 använts i blott 83 fall. Huru fullständigt reaktionsformen i sistnämnda länder förlorat sin betydelse framgår däruv, att i Sverige under år 1950 ej internerades en enda person och att i Norge år 1945 sattes i förvaring 3, år 1946 7, år 1947 2, år 1948 6 och år 1949 4 personer. I Finland ha på åtgärd av fängelsedomstolen i tvångsanstalt placerats inalles 335 personer; i 421 fall har domstol givit berättigande att placera den dömda i tvångsanstalt, försävt fängelsedomstolen skulle komma till det resultatet, att verkställigheten av det ådömda frihetsstraffet ej förbättrade den dömda.

Frihetsberövandets längd. Från Danmark finnas uppgifter för arbetshus och säkerhetsförvaring särskilt. Från det förstnämnda frigåvos 10 personer efter 1, 198 efter 2, 505 personer efter 3, 365 personer efter 4 år; 325 höllas i arbetshus maximitiden 5 år. Av de 73 personer, som dömts till säkerhetsförvaring och första gången försatts i frihet, hade 17 personer varit i anstalten 4 år, 24 personer 6 år, 21 personer 8 år, 7 personer 10 år, 1 person 12 år, 2 personer 14 år och 1 person 16 år. Av de från Finlands tvångsanstalt i frihet försatta 220 personerna, hade över minimitiden, som är tiden för det ådömda frihetsstraffet ökad med 3 år, varit: 1 år eller mindre 36,4 %, 1—2 26,8 %, 2—3 år 14,1 %, 3—4 år 11,8 %, 4—5 år 5 %, 5—6 år 5,9 %. Från Sverige och Norge ha vi ej uppgifter till förfogande, vilket uppenbarligen beror på den ovannämnda orsaken, att reaktionsformen i dessa länder förlorat all praktisk betydelse.

De reaktionsformen underkastades ålder. De i arbetshus första gången placerades ålder har enligt den av Simonsen uppgjorda statistiken varit: 21—24 år 61, 25—29 år 286, 30—39 år 498, 40—49 år 290, 50—59 år 117 och 60 år eller därutöver i 19 fall; de i säkerhetsförvaring placerades: 21—24 år 3, 25—29 år 6, 30—39 år 53, 40—49 år 50, 50—59 år 21 och 60—69 år i 3 fall. Enligt i Finland uppgjord statistik ha av de i tvångsantalt satta 0,6 % varit under 25 år, 12,8 % 26—30 år, 25,1 % 31—35 år, 27,5 % 36—40 år, 12,5 % 41—45 år, 12,2 % 46—50 år, 5,1 % 51—55 år, 3,6 % 56—60 år och 0,3 % 61 år eller mera.

Klientelets art. Enligt Simonsen kan man hos de till arbetshus dömda observera mera karaktärologiska än intellektuella brister. Även om några farliga typer finnas i mängden, måste de i allmänhet snarare anses som bråkstakar än som farliga individer. Den största delen av dem är tjuvar eller personer, som gjort sig skyldiga till andra förmögenhetsbrott. Säkerhetsförvaringens klientel, som även i huvudsak utgöres av tjuvar, då föröfvare av farligare brott i allmänhet placeras i psykopatanstalt, står på en högre intelligensnivå och förorsakar mindre disciplinsvårigheter än arbetshusets klientel. Till sina intellektuella och fysiska egenskaper borde de väl kunna utstå kampen om existensen. Av de i arbetshus placerade 1753 personerna hade blott två icke tidigare straffats, 1443 av dem hade straffats 5 gånger eller flera. Av de till säkerhetsförvaring förordnade hade 19 tidigare fått 2—5, 78 6—10, 35 11—15 och 4 16—22 straff.

Från Finlands tvångsanstalt finnas ej sifferuppgifter, men enligt de meddelanden vi erhållit från vederbörligt håll utgöres majoriteten av klientelet av psykopater eller av personer, som besitter psykopatiska drag, till största delen av flere gånger dömda tjuvar.

Återfall. I detta avseende ha vi uppgifter endast från Danmark och Finland. Den från det förstnämnda landet erhållna statistiken gäller 550 personer, vilka under åren 1933—1939 första gången frigivits från arbetshus. Intill den 1 september 1951 hade 404 av dessa ånyo dömts för brott, varför återfallsprocenten är 73,4. Från säkerhetsförvaring hade fram till den 1 januari 1943 frigivits 33 personer. Av dessa hade den 31 juli 1951 27 gjort sig skyldiga till nytt brott, 13 av dessa redan under prövotiden. Av den grupp personer, vilka frigivits till den 1 januari 1948, hade blott 19 gjort ett nytt brott, 22 hade klarat sig utan att förfalla till brott, 2 hade dött. Enligt den finska statistiken ha av de 220 personer, vilka under åren 1939—1951 från tvångsanstalt första gången försatts i villkorlig frihet, 68 inom 5 år förlorat sin villkorliga frihet på grund av ett nytt brott. Det bör liväl observeras, att de senaste årgångarna av frigivna ej vid kontrolltidpunkten den 1 januari 1952 hunnit vara i frihet de nämnda 5 åren.

f) *Reflexioner de lege ferenda.*

Den tanken har uttalats, att såväl för normala som för abnorma farliga återfallsförbrytare kunde användas samma reaktionsform, trots att man skulle nödgas utforma behandlingen vid verkställigheten så, att den skulle lämpa sig för vardera gruppen. I ett i Finland nyligen publicerat lagförslag har denna tanke förverkligats. Enligt förslaget skulle tvångsanstalt, som hittills använts blott med avseende å normala farliga återfallsförbrytare, tagas i bruk även med avseende å s. k. förminskat tillräkneliga återfallsförbrytare. De indikationer, som berättiga användningen av reaktionsformen, äro givetvis olika för normala och abnorma.

I de nordiska länderna har den övertygelsen allt mera blivit förhärskande, att de farliga återfallsförbrytarna ej skola behandlas såsom

oförbättrliga, varför isoleringsändamålet ej uteslutande får bestämma verkställighetens art, utan vid sidan av detta allt större uppmärksamhet även bör ägnas resocialiseringssynpunkten. Slutsatsen av denna övertygelse har varit kravet på, att man vid behandlingen av farliga återfallsförbrytare allt mera skall tillämpa psykoterapeutiska och andra på resocialisering inriktade metoder, bl. a. användning av öppna anstalter. Det nämnda kravet måste enligt vår åsikt inom de praktiska möjligheternas ram erkännas vara riktigt, försåvitt det kan förverkligas utan att samhällets trygghet allt för mycket äventyras.

Såsom ovan framhållits är tiden för frihetsberövandet enligt de svenska och finska lagarna obegränsad. Det beror på ett administrativt organs prövning, huruvida den internerade någonsin kommer i åtnjutande av de förmåner friheten erbjuder. Man kan med skäl fråga, om icke den obegränsade tiden åstadkommer ett alltför stort psykiskt tryck på den internerade, vilket är ägnat att bryta hans själskrafter och försätta honom i ett sådant apatiskt och hopplöst tillstånd, som ej kan utgöra grundvalen för en förnyelse av hans samhälleliga hållning. Vi äro sålunda av den åsikten, att för interneringen i lag borde uppställas en maximitid, som skulle få överskridas blott under den förutsättningen, att domstolen, då synnerligen starka trygghetsskäl det kräva, ger sitt bifall.

En reglering av nämnt slag kräves enligt vår åsikt även av *rätts-säkerheten*. Man borde ej helt och hållet lämna den internerades frihet beroende av ett administrativt förfarande, i vilket, vilka garantier som än uppställas för förfarandets objektivitet, den internerade har blott begränsade möjligheter att framföra sina egna synpunkter och utredning till belysning av dem. I detta hänseende äger det sin rättighet, vad Eyben uttalat på Danmarks kriminalistförenings möte den 31 oktober 1950: „Jeg skal intet ondt sige om fængselsnævns og interneringsnævns praksis, men det er for mig afgørende, at det eneste bolværk af virkelig betydning man har mod misbrug på disse områder, ligger i att det sidste ord, der siges i sagen vedrørende straffetidens længde, kommer fra en domstol“. Till prövning borde upptagas, huruvida den internerade ej även inom vissa gränser borde beviljas rätt att söka ändring i sådant beslut av det administrativa organet, som innebär avslag på frigivningen.

I det i Finland publicerade lagförslaget har bibehållits det för förordnande till tvångsanstalt nu i bruk varande systemet, enligt vilket domstolen, efter att ha konstaterat förefintligheten av de objektiva och subjektiva förutsättningarna, endast uttalar, att den åtalade kan placeras i tvångsanstalt och fängelsedomstolen därefter, om den under verkställighetens gång kommit till den uppfattningen, att verkställigheten av det ådömda frihetsstraffet ej förbättrar återfallsförbrytaren, förordnar att han skall isoleras i tvångsanstalt. I detta avseende borde man enligt vår åsikt övergå till det i de övriga nordiska länderna tillämpade förfarandet, enligt vilket förordnande till tvångsanstalt slutligt ankommer på domstol. Reaktionsformen borde även användas i

stället för straff och ej som det nu sker jämte det ådömda straffet. Innan avgörandet fattas kunde domstolen tillgodogöra sig den sakkunskap, som fängelsenämnden har. Ett förfarande av sistnämnda slag har den fördelen, att det ej ger den internerade anledning att göra jämförelser mellan det straff, som han erhållit för sin gärning, och den påföljd, som han underkastats, ett sakförhållande som ur synpunkten av den internerades resocialisering är till fördel. Till prövning kunde även upptagas, huruvida domstolsförfarandet ej för åvägbringande av en grundlig personundersökning kunde uppdelas i två avsnitt, av vilka i det första skuldfrågan skulle avgöras och i det senare frågan om reaktionens art, en reform, varom det redan tidigare har varit tal.

IV Obestämt frihetsberövande såsom reaktionsform mot abnorma lagöverträdare.

a) Reaktionsformens tillämpningsområde.

Person, som på grund av sinnessjukdom eller andesvaghet befriats från straff, skall enligt dansk lag förordnas att hållas på sinnessjukhus eller vårdanstalt för andesvaga, såvida trygghetssynpunkter det påkalla och mildare av lagen anvisade medel ej anses garantera tillräcklig trygghet. Såvida den person, som begått brott, trots förefintligheten av själsliga defekter eller störingar, icke kan anses vara otillräckelig, kan han i stället för till straff förordnas till en särskild anstalt: vårdanstalt (kur- eller pleianstalt), alkoholistanstalt eller psykopatanstalt.

Enligt norsk lag finnas för farliga abnorma lagöverträdare, såvida mildare medel ej äro tillräckliga, sinnessjukhus (sinnsykeasyl), vårdanstalt av annat slag (kur- eller pleianstalt), arbetshus eller fengslig förvaring, vilkas användning beror på prövning, såvida fara ej föreligger, att vederbörande person på grund av sin abnorma beskaffenhet skulle föröva något eller några av i lagen uttryckligen nämnda brott, i vilket fall den ifrågakommande skyddsåtgärden ovillkorligen bör användas. Skyddsåtgärd av nämnt slag är möjlig vid sidan av ådömt straff.

Enligt svensk lag skall med abnorm person, som förövat brott och som på grund av sin sinnesbeskaffenhet ej kan dömas till straff, förfaras på i sinnessjuklagen nämnt sätt. Sådan från det normala avvikande person, som bör anses kunna bära straffrättsligt ansvar, skall i stället för till straff förordnas till förvaring i säkerhetsanstalt under förutsättning, att straffet anses ej alls eller åtminstone ej nämnvärt inverka på honom och han på grund av sin ådagalagda brottslighet, uppenbarade sinnesbeskaffenhet och föregående vandel bör anses vara farlig för annans person eller egendom samt att för brottet eller för något av dem, såvida de äro flere, kan följa straffarbete eller i fråga om sedlighetsbrott straffarbete eller fängelse.

Även i Finland är behandlingen av personer, som ej kunna uppbära

straffrättsligt ansvar, beroende av sinnessjuklagen. Enligt ett nyligen färdigställt lagförslag skulle tvångsanstalt, som hittills utgjort förvaringsplats blott för normala farliga återfallsförbrytare, kunna användas även i fråga om sådana abnorma lagöverträdare, som ej kunna anses vara straffrättsligt otillräkneliga, på villkor, att vederbörande abnorma person tidigare avtjänat direkt ådömt frihetsstraff och därefter med tillämpning av strafflagens stadganden om återfall dömts till fängelse i minst ett år.

b) *Frihetsberövandets tidslängd och frigivning.*

Enligt dansk lag ankommer det på domstol att förordna om intagning i anstalt och om frigivning från denna; detsamma gäller övergång till en annan reaktionsform. Om tillräckliga trygghetsgarantier finnas, kan person, som placerats i psykopatanstalt med rättsens bifall överföres från anstalten för att utanför densamma vårdas under friare former och ånyo vid behov återföras till anstalten. Dansk lag medger ej att vederbörande på prov skulle försättas i frihet. Förordnande om verkställighetens fortgång ankommer inom av domstolen uppställda gränser på administrativt organ.

Enligt norsk lag bestämmer domstolen för frihetsberövandet en maximitid, som kan överskridas blott med domstolens bifall. Livstidsförvaring kan alltså ej förordnas på en gång, men kan bli resultatet av upprepade förlängningar. Någon minimitid för frihetsförlusten har ej uppställts i lag och ej heller domstol kan uppställa en sådan. Fångvårdsstyrelsen (Fengselstyret) kan avbryta frihetsberövandet, då detta ej längre anses erforderligt. I regeln sker frigivningen villkorligt genom en övergång från strängare till mildare vårdformer. Nämnda ämbetsverk har också befogenhet att förordna, att säkerhetsåtgärd skall träda i stället för ådömt straff, varvid det sistnämnda bortfaller.

Enligt svensk lag bestämmer domstol minimitiden för förvaring inom de av lagen uppställda gränserna, 1—12 år. Frigivningen, som sker på åtgärd av interneringsnämnden, är villkorlig eller ovillkorlig. Såvida minimitiden bestämts till 1 år skall den till förvaring dömda försättas i frihet senast inom 4 år från förvaringens början. Efter det minimitiden gått till ända får frigivning från förvaringen ske också i det syfte, att vederbörande skall kunna intagas å sinnessjukhus. Den som på prov försatts i frihet står under övervakning i minst tre år; nämnden kan efter prövning förlänga prövotiden. Övervakningen bör alltid upphöra efter 5 år, såvida den, som försatts i villkorlig frihet, under denna tid icke dömts till fängelse eller straffarbete.

Enligt det i Finland uppgjorda lagförslaget uppdelas bestämmanderätten i nu ifrågakarande avseende mellan domstol och fängelsenämnden. Domstolen skulle, då den dömer till vanligt fängelsestraff, konstatera, huruvida de objektiva och subjektiva förutsättningarna för reaktionsformens användning äro för handen och såvida den kommer till positivt resultat, uttala, att den dömda kan sättas i tvångsanstalt. Slutligt förordnande om placering i tvångsanstalt skulle utfärdas av

fängelnsnämnden, såvida under verkställigheten av straffet konstateras eller man av annan orsak kommer till den uppfattningen, att straffet ej förbättrar den farliga onormala brottslingen. Frigivning, som alltid vore villkorlig, kunde ske tidigast, då det ådömda frihetsstraffet helt avtjänats och minst 4 år förflutit från det verkställigheten påbörjats.

c) *Av reaktionsformen vunna erfarenheter.*

Omfattningen av dess användning. Tidigare har redan nämnts, att det i III delen av denna framställning behandlade frihetsberövandet håller på att trängas i bakgrunden av nu ifrågavarande. En fördjupad forskning av lagöverträdarnas själsliv har fört till, att ifrågavarande reaktionsform i allt högre grad begynt tillämpas på farliga lagöverträdare. I Danmark finns för psykopater en särskild anstalt, som är belägen i Herstedvester nära Köpenhamn. I Norge har Ila fängelse anordnats till en säkerhetsanstalt, som fungerar under psykiatrisk ledning. I Sverige finns för förvaring en modern anstalt, Hall, men enligt Strahls uppgifter avviker behandlingen vid förvaring ej väsentligt från verkställigheten av vanliga frihetsstraff. Enligt ovannämnda finska lagförslag skulle på de i tvångsanstalt placerade abnorma lagöverträdarna tillämpas de allmänna normerna för verkställighet av frihetsstraff.

I Danmark ha under tiden 1.1.1933—1.1.1950 i psykopatanstalten placerats 569 personer, i vilket tal ej inräknats de därförinnan i stöd av en speciallag i förvaring satta 24 personerna. Användningen av anstalten har år för år ökats. Efter att fram till år 1946 i medeltal ha varit 26 har de placerades antal stigit, år 1947 till 57, år 1948 till 76, år 1949 till 69 och år 1950 till 102 personer. I Norge har „sikringsdom“ under tjuogoårsperioden 1929—1949 givits i inalles 1317 fall. Underkastade säkringsåtgärd i anstalt blevo likväl blott 395 personer, nämligen 19 i kuranstalt, 107 i sinnessjukhus, 226 i tvångsarbetshus och 43 i fängslik förvaring. Förvaringen har alltmer fått giva vika, medan säkringsåtgärderna (sikringsmidler) allt mera tagits i bruk.

I Sverige har förvaring i säkerhetsanstalt nästan helt försatt interneringen ur bruk. Efter att under trettioalet ha stigit till något tiotal har de till förvaring dömdas antal efter en utvidgning av indikationerna och en samtidig begränsning av området för straffrihet på grund av själslig abnormitet stigit till ca 100 personer om året. Inalles ha intill utgången av år 1950 1286 personer nyintagits för förvaring.

Frihetsberövandets tidslängd. Därom, huru länge frihetsberövandet räckt, finnas detaljerade uppgifter endast från Sverige. Enligt en uppgift från Danmark ha under tiden 1.1.1933—1.1.1950 inalles 139 personer, bland dem inräknade även de tidigare nämnda 24, slutligt frigivits från psykopatanstalt, 18 ha dött i anstalten och 36 ha överförts för att underkastas åtgärder av annat slag. Angående behandlingens tidslängd i medeltal lika litet som om dess tidslängd i enskilda fall ha vi ej uppgifter till vårt förfogande. Men enligt Simonsen råder den

uppfattningen, att verkställigheten ej fortgått längre än vad behandlingen indicerat, d. v. s. längre än vad rättssäkerheten oundgängligen krävt. Man har ofta redan under det första året övergått till en friare behandlingsform. Och såvida experiment med friare former utfallit på ett lyckligt sätt eller orsaken till den brottsliga gärningen eliminerats t. ex. genom kastrering, som kan utföras blott med vederbörandes samtycke, kan domstol enligt prövning befria vederbörande person från påföljden.

I Sverige förefaller man att i praxis ha kommit till, att förvaringen i det övervägande flesta antalet fall blott obetydligt överskrider minimitiden, varför det obestämda frihetsberövandet även härvidlag blivit rätt tidsbestämt. Av de 102 personer, vilka år 1948 försatts i frihet, hade blott 34 varit förlustiga sin frihet 3 månader eller mera utöver minimitiden, av de år 1949 frigivna 104 personer 39 och av de år 1950 frigivna 146 personer 53.

Klientelels art. Blott från Sverige finnas uppgifter om de straff, som de reaktionsformen underkastade personerna tidigare avtjänat. Enligt av Strahl meddelade uppgifter hade av under åren 1948—1950 i förvaring tagna 303 personer 287 tidigare avtjänat frihetsstraff, av dem de flesta flere gånger; endast 38 hade blott ett avtjänat straff bakom sig. Enligt uppgifter från Danmark hade ifråga om till psykopatförvaring förordnade 569 personer orsaken till förvaringsdomen i 229 fall varit stöld, i 42 bedrägeri, i 34 anstiftan av brand, i 11 rån (röveri), i 13 dråp, i 8 våld, i 21 våldtäkt, i 7 incest och i 188 andra sedlighetsbrott. Enligt i Sverige meddelade uppgifter hade av under åren 1948—1950 för förvaring nyintagna 303 personer 222 dömts för stöld, 4 för rån eller försök till rån, 134 för bedrägeri och 18 för andra förmögenhetsbrott. För mord, dråp eller misshandel hade endast 8 dömts, för sedlighetsbrott, våldtäkt i dem inbegripet, 17, av dessa 5 för koppleri.

Återfall. Av från Danmarks psykopatanstalt frigivna 139 personer hade intill 1.1.1951 endast 11 gjort sig skyldiga till nytt brott, av vilka 4 ånyo placerades i anstalten och 7 straffades med vanligt fängelsestraff. Återfallsprocenten förefaller att vara mycket låg, vilket torde bero på den stränga prövningen vid frigivningen.

I Sverige har man på grundvalen av statistiker, som uppgjorts av *Rundstedt* och enligt vilka 45 % av de under åren 1931—1942 i villkorlig frihet försatta inom 8 år ånyo gjort sig skyldiga till brott, räknat ut att, då nämnda 8-årsperiod ej för allas vidkommande ännu hunnit gå till ända, 61 personer av hundra skulle göra sig skyldiga till ett första återfall före den nämnda periodens utgång; 46 skulle föröva ett nytt brott redan inom 3 år. Sistnämnda procenttal står mycket nära det procenttal om 43,2, som sagts gälla för dem, som avtjänat ungdomsfängelsestraff och gjort sig skyldiga till nytt brott inom samma tid. Intressant är det i Sverige gjorda konstaterandet, att återfallsfrekvensen inom en 3-årsperiod för dem, som under åren 1939—1941 frigivits efter att ha avtjänat sitt första frihetsstraff, för fängelsefångarnas vid-

kommande var 10 % och för straffarbetsfångarnas 28 %. Men i fråga om sådana fängelsefångar, vilka vid intagningen i straffanstalten voro i åldern 16—21 år, var återfallsprocenten 25; i fråga om straffarbetsfångar i samma ålder 52.

d) Reflexioner de lege ferenda.

Tidigare har redan nämnts därom, att nu ifrågavarande och den i III delen behandlade reaktionsformen med olika indikationer kunde förenas till en reaktionsform, vars verkställighet naturligtvis skulle bli olikartad ifråga om normala än beträffande abnorma lagöverträdare. Då verkställigheten och frigivningen från denna i fråga om vardera gruppen i lag skulle ha ställts inom samma yttre ram, kunde övergången från den ena behandlingsformen till den andra vid behov anförtros åt det administrativa organ, som har hand om verkställigheten, utan att garantierna för rättsskyddet allför mycket skulle försvagas. Det är nämligen mycket tveklaktigt, huruvida åt ett administrativt organ kan givas befogenhet att förordna om övergång från en reaktionsform till en annan i det fall, då den frihetsberövandet underkastade personen genom en dylik övergång skulle försättas i en svårare ställning än vad han var, då han var underkastad den tidigare av domstol bestämda reaktionsformen.

Såväl med avseende å materiella synpunkter rörande verkställigheten som med hänsyn till rättssäkerheten vore det enligt vår åsikt erforderligt, att för frihetsberövandet skulle uppställas en maximigräns, som kunde överskridas blott med domstolens samtycke, då trygghets-synpunkter ovillkorligen kräva ett fortsatt frihetsberövande. Ett obegränsat frihetsberövande kan nämligen hos den, som underkastats det samma, framkalla ett för stort psykiskt tryck, som är ägnat att förhindra hans själsliga och sociala tillfrisknande, vilka mål verkställigheten alltid vid sidan av samhällets trygghet bör eftersträva. Ej heller ur rättssäkerhetens synpunkt kan ett sådant sakförhållande vara tillfredsställande, att frigivningen av dem som underkastats en åtgärd helt och hållet blir beroende av en administrativ myndighets prövning. Vilka garantier som än må uppställas för det administrativa förfarande, i vilket beslut om frigivningen fattas, kunna de ej tillnärmelsevis ersätta de fördelar ett rättegångsförfarande erbjuder part i fråga om försvar, framläggande av material, ändringssökande och andra processhandlingar.

Vad beträffar det förfarande, i vilket nu ifrågavarande frihetsberövande bestämmes, borde man i Finland taga i bruk samma system, som allmänt tillämpas i de övriga nordiska länderna, nämligen att reaktionsformens användning slutligt avgöres av domstol. Den sakkunskap, som fängelsenämnden har, kunde domstolen tillgodogöra sig, innan det slutliga beslutet fattas. Tanken på en uppdelning av processen, som redan har berörts, förtjänar att grundligt dryftas. Det förefaller även ändamålsenligt, att nu ifrågavarande påföljd skulle ådömas i stället för straff och ej vid sidan av straff, såsom förhållandet är en-

ligt det uppgjorda finska lagförslaget. Sålunda skulle man undgå att understryka den skillnad, som finnes mellan det av gärningen härflytande straffet och den av gärningsmannens farlighet betingade förvaringen. Ett framhållande av denna skillnad är enligt vår åsikt menligt ur individualpreventiv synpunkt.

Ur specialpreventiv synpunkt kan man emotse resultat av reaktionsformen först efter det dess verkställighet kan anordnas så, att den motsvarar klienteletets särart. Framför allt böra psykoterapeutiska metoder i verkställigheten komma till användning. Även i vårt land borde åvägabringas en modern psykopatanstalt, vid vars inrättande och anordnande de i Danmark vunna erfarenheterna kunna vara til stor hjälp. Så länge som de personer, vilka underkastats ifrågavarande frihetsberövande, placeras i vanliga fängelser, har man ej försökt skydda samhället på bästa möjliga sätt och ej heller göra rättvisa åt dessa människoelement.

Brynolf Honkasalo.